

РЕЦЕНЗІЇ

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-8900-5569>

Валерій Ластовський
доктор історичних наук, професор
(Київ)

«ВИБРАНІ ТВОРИ» (2012–2017 рр.)
ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПРОФЕСОРА ГРИГОРІЯ КАЗЬМИРЧУКА

Ім'я Григорія Дмитровича Казьмирчука є одним із найбільш відомих у сучасній українській історичній науці. Цілий ряд тем з історії України неможливо уявити без його наукового доробку. Зокрема, щодо історіографії історії революційного руху та еволюції політичних ідей, розвитку університетської освіти, соціально-економічних відносин у ХІХ ст. тощо. У цілому ж за всю свою блискучу наукову кар'єру вчений оприлюднив більше 400 публікацій як в означених вище напрямках, так і в інших сферах історичної науки.

Довгий творчий шлях науковця завжди прослідковується в його публікаціях, створених впродовж усього життя. І з часом виникає питання необхідності їх узагальнення, оскільки дослідження завжди розпорошені по різних виданнях, часто навіть важкодоступних для широкого загалу. Саме тому найкращим способом заповнити подібну лаку є перевидання якщо не всіх творів, то хоча б найбільш яскравих і важливих у спадщині науковця.

У презентованому зібранні творів зібрані самі головні твори відомого історика, які стали певними віхами його плідного наукового життя.

Відкриває цю серію збірник публікацій, що з'явилися упродовж 1975–2012 рр. Всі вони (всього – 40 одиниць) тематично пов'язані між собою вивченням декабристського руху на теренах України. Серед них, зокрема, статті «Де писалась «Руська правда»?», «Шевченко і декабристи», «Декабристи на Поділлі», «Декабристи на Волині», «Декабристи Борисови і Полтавщина», «Родина Раєвських і декабристи», «Базилевич В.М. і зародження краєзнавчого напрямку в українському декабристознавстві 1920-х рр.» та ін. Як видно, всі ці роботи охоплюють достатньо широке коло питань, пов'язаних із дослідженням історіографічних проблем, краєзнавчих, біографічних тощо. У цьому ж томі з'явилося й кілька публікацій, що були вперше оприлюднені їх автором.

У другому томі вибраних праць під назвою «Декабристознавство» представлено дослідження розвитку декабристознавства як історіографічного напрямку в період від 1917 до 1993 рр. Звертається увага на сам процес його становлення, вплив на нього суспільно-політичних процесів, актуалізація в середовищі істориків, основні досягнення тощо.

Третій том («Історіографія руху декабристів») став логічним продовженням попереднього і більш ширшим за своїм внутрішнім наповненням, оскільки вже охоплює історіографічний процес даного питання від 30-х років ХІХ ст., зосереджуючись на характеристиці декабристознавчих шкіл (напр., київська школа), напрямів (дворянська, революційно-демократична, марксистсько-ленінська історіографія), на висвітленні окремих історіографічних проблем (світогляд декабристів, таємні товариства, збройний виступ тощо).

У шостому та сьомому томах були перевидані раніше опубліковані монографії «Апостоли правди». Рух декабристів в історичній літературі 1917 – першій половині

30-х років» (1997) та «Українське декабристознавство» (2002), причому остання є спільним дослідженням самого Григорія Дмитровича та його учня Юрія Латиша. В ній не просто показано розвиток декабристознавчих знань на українських землях, але й доводиться, що тут «утворилася власна школа декабристознавства. Для її представників були характерні об'єднання дослідників навколо теорії українського декабризму, основним фактором якої був винятковий вплив історії України на формування світогляду декабристів та активна діяльність його лідерів, а також глибокий документалізм досліджень, застосування територіального (обласного) методу, інтерес до декабристів-літераторів і краєзнавчих аспектів руху декабристів» (с. 252).

В якості ще одного збірника декабристознавчих досліджень вийшов п'ятий том вибраних творів під загальною назвою «Декабристознавчі студії». Його тематика – це окремі проблемні питання історіографії, у т. ч. й історико-біографічного плану. Тут, зокрема, були розміщені статті, присвячені В. Романовському, О. Гермайзе, О. Оглоблину, В. Сухорукову та ін.

Окремо слід відзначити дев'ятий том – «Університет св. Володимира і Тарас Шевченко». Це монографія, яка готувалася автором до 200-річчя з дня народження українського поета та до 180-річчя заснування Кирило-Мефодіївського товариства. Останнє, як відомо, почало свою діяльність саме в стінах університету. Відповідно, мова в цьому томі головним чином іде навколо взаємовідносин Тараса Шевченка та учасниками Кирило-Мефодіївського товариства. Як відзначається в монографії, між ними «розгортаються палкі обговорення слов'янської ідеї, долі українського народу, у тому числі й освіти, визволення народу із кріпосної неволі» (с. 6). Побіжно тут зачіпаються й інші питання, зокрема – актуальні проблеми історіографії братства, їх листування тощо.

Насамкінець необхідно також відмітити четвертий та восьмий томи. Їх об'єднує краєзнавча тематика – історія села Кальник на Вінничині. На жаль, на сьогодні зрідка можна побачити настільки ґрунтовне дослідження одного населеного пункту. Особливо тут слід відзначити той корпус документів, який був виявлений у Центральному державному історичному архіві України (м. Київ), а потім опрацьований та опублікований Григорієм Казьмирчуком. Розкривається цілий ряд питань історії конкретного населеного пункту у соціальному, економічному та інших зрізах за період від кінця XVIII ст. до 1860-х років. Хоч ці два томи й можуть здатися на перший погляд дуже вузькими і специфічними виданнями, насправді це не так, оскільки вони можуть стати у нагоді багатьом дослідникам більш ширших проблем української історії.

Принагідно слід відзначити, що діяльну участь у підготовці представленого видання відіграли учні Григорія Дмитровича, зокрема Ю. Латиш та О. Вербовий. Відрадіними є постійний зв'язок та підтримка між професором і його послідовниками в науці.

Зрозуміло, що у представленому виданні не всі праці Григорія Казьмирчука були перевидані. Укладачі цієї серії зосередилися лише на найбільш важливих із них. Тому можна очікувати продовження і появи вже нових томів, які суттєво розширять уявлення щодо наукового доробку вченого.

Список виданих томів «Вибраних творів» Г. Казьмирчука

Казьмирчук Г. Вибрані твори. – Т. 1. Декабристи в Україні / Наук. ред. Ю. Латиш. – К., 2012. – 244 с.

Казьмирчук Г. Вибрані твори. – Т. 2. Декабристознавство / Наук. ред. О. Вербовий. – К.: Логос, 2012. – 195 с.

Казьмирчук Г. Вибрані твори. – Т. 3. Історіографія руху декабристів / Наук. ред. Ю. Латиш. – К.: ПП КП «Укр СІЧ», 2012. – 422 с.

Казьмирчук Г. Вибрані твори. – Т. 4. Кн. І. Документи села Кальника (XVIII – початок ХХ ст.) / Наук. ред. О. Купчик. – К.: ПП КП «Укр СІЧ», 2013. – 325 с.

Казьмирчук Г. Вибрані твори. – Т. 5. Декабристознавчі студії / Упор. Ю. Латиш. – К.: ПП КП «Укр СІЧ», 2013. – 194 с.

Казьмирчук Г. Вибрані твори. – Т. 6. «Апостоли правди». Рух декабристів в історичній літературі 1917 – першій половині 30-х років / Упор. М. Казьмирчук. – К.: ПП КП «Укр СІЧ», 2016. – 223 с.

Казьмирчук Г. Вибрані твори. – Т. 7. Українське декабристознавство / Передмова і упорядкування М. Казьмирчук. – К.: ПП КП «Укр СІЧ», 2017. – 264 с.

Казьмирчук Г. Вибрані твори. – Т. 8. «Кальник – столиця України». – К.: ПП КП «Укр СІЧ», 2017. – 353 с.

Казьмирчук Г. Вибрані твори. – Т. 9. Університет св. Володимира і Тарас Шевченко. – К.: ПП КП «Укр СІЧ», 2017. – 195 с.

Одержано 21.03.2018.